

INTERNATIONAL
**HOLOCAUST
REMEMBRANCE**
ALLIANCE

**Ghidul IHRA de
identificare a
documentației
relevante pentru
cercetarea
Holocaustului,
educație și
memorie**

Despre IHRA¹

Alianța Internațională pentru Memoria Holocaustului reunește guverne și experți cu scopul de a consolida, iniția și promova educația cu privire la Holocaust, memorie și cercetare în întreaga lume și de a respecta angajamentele asumate în Declarația de la Stockholm din 2000 și Declarația Ministerială din 2020.

Ghidul IHRA de identificare a documentației relevante pentru cercetarea Holocaustului, educație și memorie a fost adoptat la data de 10 noiembrie 2021, în timpul Plenarei de la Salonic de către cele 35 de state membre ale IHRA.

Le suntem extrem de recunoscători următoarelor organizații care au oferit sfaturi și expertiză grupului de lucru implicat în elaborarea Ghidului: Grupul Arhivelor Europene (EAG), Consiliul European al Arhiviștilor Naționali (EBNA), Infrastructura Europeană de Cercetare a Holocaustului (EHRI) și Arhivele Diplomatice din Uniunea Europeană (EUDiA).

1 Chiar dacă traducerea titlaturilor instituțiilor este în limba română, au fost păstrate acronimele din limba engleză. De exemplu, Alianța Internațională pentru Memoria Holocaustului (IHRA). (N. trad.)

INTERNATIONAL
**HOLOCAUST
REMEMBRANCE**
ALLIANCE

**Ghidul IHRA de
identificare a
documentației
relevante pentru
cercetarea
Holocaustului,
educație și
memorie**

Prefață

De decenii, un număr semnificativ de documente referitoare la Holocaust și contextul său istoric au fost dispersate, puse în pericol și, în multiple situații, au devenit inaccesibile.

Naziștii, aliații și colaboratorii lor nu doar au omorât evrei, romi,¹ adversari politici și alte categorii; ei au depus eforturi sistematice pentru a le distruge cultura. De aceea, fiecare document referitor la viața acestor victime, dinainte, din timpul și de după Holocaust este extrem de valoros.

Facilitarea accesului la diverse surse referitoare la Holocaust este importantă deoarece, așa cum se afirmă în Declarația IHRA, printre obiectivele sale se află „angajamentul colectiv de a aduce lumină asupra aspectelor mai puțin cunoscute ale Holocaustului” și de „a face pașii necesari pentru a facilita accesul la arhive astfel încât toate documentele relevante pentru istoria Holocaustului să fie disponibile pentru cercetători.”²

Așa cum reiese din „Ghidul Programului H2020 asupra Datelor FAIR”, elaborat de programul Horizon 2020 al Uniunii Europene (UE) în 2016, arhivele trebuie să fie „cât mai deschise și cât mai sigure posibil” – „deschise”, cu scopul de a asigura utilizarea lor și de a stimula cercetarea, dar în același timp „sigure”, cu scopul de a asigura intimitatea subiecților menționați în arhive.

Transpunerea în practică a acestor principii este mai complicată. În toate statele membre ale UE, legislația națională stabilește norme cu privire la accesul la documente din arhivele publice. În cazul documentelor care conțin date personale, intervalul de timp de la crearea lor până la punerea în circuit public diferă de la o țară la alta și, în plus, depinde de natura datelor personale. Această diferență între state a făcut ca „Proiectul de Acces la Arhive” al IHRA să cartografieze gradul de acces la documentația referitoare la perioada Holocaustului și problemele pe care le întâmpină cercetătorii.

Proiectul a contribuit la asigurarea că excepțiile specifice documentelor referitoare la Holocaust vor fi incluse în Regulamentul general pentru protecția datelor (GDPR) (Regulamentul UE 2016/679 din 27 aprilie 2016). Regulamentele UE precum GDPR au caracter obligatoriu pentru totalitatea statelor UE. Adoptat de Parlamentul European în 2016, GDPR înlocuiește legislația anterioară pentru protecția datelor, ceea ce permite omogenizarea normelor la nivelul tuturor statelor membre. Totuși, GDPR lasă posibilitatea statelor de a formula excepții în anumite situații specifice cum ar fi arhivarea în interes public sau pentru cercetarea istorică.

Preocupată fiind de efectele neintenționate ale GDPR asupra surselor arhivistice privind Holocaustul, IHRA a inițiat un dialog cu Parlamentul European în 2015.

Ca urmare a dialogului inițiat de IHRA cu Parlamentul European, Considerentul 158 a fost introdus în GDPR, în timpul procesului legislativ. Considerentul stipulează:

”În cazul în care datele cu caracter personal sunt prelucrate în scopuri de arhivare, prezentul regulament ar trebui să se aplice și prelucrării respective, ținând seama de faptul că prezentul regulament nu ar trebui să se aplice persoanelor decedate. Autoritățile publice sau organismele publice sau private care dețin evidențe de interes public ar trebui, în temeiul dreptului Uniunii sau al dreptului național, să aibă o obligație legală de a dobândi, a păstra, a evalua, a pregăti, a descrie, a comunica, a promova, a disemina și a asigura accesul la evidențe de valoare durabilă de interes public general. Statele membre ar trebui, de asemenea, să poată să prevadă prelucrarea ulterioară a datelor cu caracter personal în scopuri de arhivare, de exemplu cu scopul de a furniza *informații specifice referitoare la comportamentul politic în perioada fostelor regimuri de stat totalitare, la genociduri, la crime împotriva umanității, în special Holocaustul, sau la crime de război.*”³

Inițiativa IHRA s-a bucurat de succes. Lipsa unui amendament care să excepteze documentația cu privire la Holocaust ar fi făcut extrem de dificil accesul cercetătorilor. Deși GDPR a intrat în vigoare încă din 2018, se pare că simpla mențiune a acestei clauze de excepție nu asigură în mod necesar acces la colecțiile de documente despre Holocaust, în Europa și întreaga lume.

Mai sunt încă state, în cadrul UE – dar și în afara UE – care impun obstacole de ordin legal și practic în calea accesului la documentele despre Holocaust. Unul dintre obstacole este lipsa unui ghid practic pentru identificare documentației relevante pentru cercetarea, memoria și educația în domeniul istoriei Holocaustului, ceea ce, din păcate, face posibil ca fiecare arhivă și fiecare stat să aibă propriile abordări în a determina gradul de acces la arhive.

Atunci când un stat, ca urmare a unui anumit parcurs istoric, ajunge să dețină documente produse de autoritățile altor state, este de dorit ca el să se asigure că documentele respective pot fi consultate într-o cât mai mare măsură.

Scopul acestui ghid este de a oferi un instrument unitar pentru identificarea documentației relevante pentru cercetarea Holocaustului, pentru memoria și educația în acest domeniu. Acesta va ajuta instituțiile deținătoare de arhive și alte entități similare să-și evalueze propriile colecții și să permită accesul la documentele relevante. În cazul statelor cărora li se aplică GDPR, această definiție va contribui și la implementarea Considerentului 158, oferind o definiție practică sintagmei „informații specifice referitoare la comportamentul politic în perioada fostelor regimuri de stat totalitare, la genociduri, la crime împotriva umanității, în special Holocaustul, sau la crime de război.”

Prima parte a acestui document cuprinde „definiția de lucru referitoare la materialele legate de Holocaust”, propusă de IHRA în 2012. Această definiție își propune enumerarea tipurilor de materiale considerate ca fiind relevante pentru cercetarea Holocaustului. A doua parte a documentului cuprinde instrumente practice pentru identificarea documentelor care **nu sunt incluse** în definiție, dar care sunt relevante pentru cercetarea, educația și memoria Holocaustului. A treia parte cuprinde tipuri de referințe care trebuie identificate ca fiind legate de Holocaust, în procesul de implementare a ghidului.

Definiția de lucru a IHRA referitoare la materiale legate de Holocaust⁴

Sunt considerate materialele legate de Holocaust documentele emise în perioada dintre sfârșitul Primului Război Mondial și închiderea lagărelor de persoane strămutate, în anii '50. Materialele se referă la statutul juridic, politic, social, economic și cultural al grupurilor vizate de politicile de stat și/sau persecuțiile din intervalul de timp 1933–1945. Excepție de la parametrii temporali de mai sus o fac materialele referitoare la procesele criminalilor de război din timpul Holocaustului, mărturiile despre Holocaust și negarea acestuia, comemorarea și memorialistica Holocaustului, compensații și gestionarea bunurilor personale, documente din colecții mai ample care sunt relevante pentru istoria Holocaustului.

Lista tipurilor de materiale cuprinde, deși nu se limitează la:

- Documente scrise, incluzând, printre altele, acte guvernamentale, proceduri juridice, procese verbale, documente personale, jurnale, memorii și corespondență;
- Copii electronice, facsimile, machete, microfilme și reproduceri fotografice;
- Lucrări imprimate pe hârtie, incluzând, printre altele, circulare, anunțuri, reclame, fluturași, postere și hărți;
- Înregistrări video și filme;
- Interviuri audio și video;
- Cărți, pamflete, manuscrise și transcrieri;
- Înregistrări muzicale și partituri; și
- Imprimări originale și în copie ale fotografiilor, albumelor foto, diapozitivelor și negativelor fotografice.

Materialele relevante în studiul Holocaustului oferă informații privind o largă varietate de subiecte, dintre care cele importante sunt cele care se referă la omorârea sistematică, orchestrată de stat, a aproximativ șase milioane de evrei și a jumătate de milion de romi, în Europa și nordul Africii, de către regimul nazist și colaboratorii săi. În plus, aceste materiale oferă informații referitoare la o gamă largă de aspecte conexe.

Ariile tematice conexe pot include:

- Viața comunitară a grupurilor de victime în perioada antebelică, în acele zone unde Holocaustul avea să aibă loc;
- Ascensiunea politică a nazismului în Germania, a fascismului și a ideologiilor și politicilor etnice în celelalte state ale Europei;
- „Știința” rasistă de factură nazistă și propaganda împotriva evreilor, romilor și a altor grupuri-țintă ale naziștilor, înainte de al Doilea Război Mondial și de Holocaust;
- Politica nazistă anti-evreiască din anii '30;
- Emigrarea grupurilor-victimă din Europa ocupată de naziști;
- Comunitățile de refugiați din diverse țări;
- Reacția (sau lipsa de reacție) a comunității internaționale față de ascensiunea nazismului și de persecuția evreilor și a altor categorii;
- Politicile și practicile de ocupație naziste;
- Selecția, deportarea și omorârea evreilor din Europa;
- Crimele în masă comise de Einsatzgruppen, alte unități militare germane, poliția locală, unități auxiliare și colaboratori;
- Ghetouri, lagăre de concentrare, lagăre de muncă și lagăre de exterminare;
- Soarta polonezilor, romilor, persoanelor homosexuale, martorilor lui Iehova, persoanelor cu dizabilități fizice și psihice, prizonierilor de război sovietici, opozanților politici și a altor grupuri-țintă, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial;
- Persecutarea populațiilor indigene sau persecuțiile comise de către acestea în statele controlate de naziști sau aliate ale acestora;
- Colaboratorii naziștilor în diverse state;
- Regimurile politice în statele-satelit ale naziștilor și politicile față de populația locală;
- Mișcările de rezistență față de politicile și acțiunile naziste;

- Acțiunile de salvare a celor amenințați de naziști;
- Viața fugarilor în timpul Holocaustului;
- Descoperirea și dezvăluirea informațiilor referitoare la lagărele de muncă, de concentrare și de exterminare;
- Eliberarea supraviețuitorilor Holocaustului;
- Căutarea și arestarea criminalilor de război;
- Procesele crimelor de război;
- Experiența supraviețuitorilor după eliberare;
- Bricha și alte mișcări similare de evadare și salvare;
- Experiența evreilor în taberele de persoane strămutate sau în alte spații, după eliberare;
- Emigrarea în Palestina, Statele Unite și alte state, după război;
- Solicități de reparații și revendicări de bunuri materiale;
- Memoria și comemorarea Holocaustului;
- Comisii istorice oficiale; sau
- Documentația contemporană referitoare la negarea și distorsionarea Holocaustului.

Rezultatele cercetărilor în cauză vor evidenția cât de mult posibil diferența dintre experiențe și date din documentația relevantă pentru studierea Holocaustului și cele din documentația privind alte crime comise de regimul nazist.

Ghid general pentru identificarea documentației relevante pentru cercetarea Holocaustului, memoriei și educației

Deși definiția de lucru a IHRA referitoare la materialele privind Holocaustul este largă și bogată în sensuri, nu poate acoperi toate tipurile de documente create și adunate de-a lungul anilor în arhive și alte entități similare din întreaga lume. Următorul ghid general contribuie la identificarea și categorizarea documentelor care nu sunt cuprinse în definiția de lucru de mai sus.

Pentru identificarea și categorizarea documentației, următoarele măsuri trebuie implementate:

- Accesul liber înseamnă posibilitatea cercetătorilor și publicului larg de a identifica și folosi documentația referitoare la Holocaust în scopul cercetării, educației și memoriei. Asigurarea accesului liber nu se face ignorând legislația ce protejează viața privată, ci are drept scop încurajarea instituțiilor și organizațiilor deținătoare de arhive de a implementa aceste principii într-o manieră justă, punând în balanță protecția vieții private și imperativul de a facilita cercetarea Holocaustului.
- Documentația referitoare la Holocaust trebuie organizată într-o manieră non-restrictivă, atât din punct de vedere geografic, cât și din punctul de vedere temporal:
  - Din punct de vedere geografic – documentația referitoare la Holocaust poate proveni din orice țară și poate fi depozitată în orice stat.
  - Din punctul de vedere temporal – parametrii temporali ai documentației referitoare la Holocaust se întind de la începutul secolului XX până în zilele noastre. Aceasta include, de exemplu, documente referitoare la taberele de persoane strămutate, procesele crimelor de război din timpul Holocaustului, mărturii despre Holocaust și perioadele ulterioare, documente ale poliției și organelor de anchetă, dosare de emigrare, baze de date necesare pentru identificarea persoanelor și documente referitoare la retrocedări și compensații, mărturii, memorii și alte elemente rămase de pe urma victimelor sau rezultate în urma comemorărilor.

- Sursele relevante includ documente elaborate sau deținute de diverse entități locale, regionale, naționale și internaționale.
- O colecție de documente este relevantă pentru cercetarea Holocaustului dacă va conține chiar și un singur document sau dosar referitor la Holocaust.
- În multe cazuri, descrierea conținutului dosarelor în cataloagele arhivelor nu implică în mod necesar faptul că acele documente sunt legate de subiectul Holocaustului. Din acest motiv, se recomandă examinarea dosarelor și documentelor ținând cont de definiția de lucru oferită de IHRA și de prezentul ghid.

Tipuri de surse care trebuie identificate drept documente referitoare la Holocaust

Este important să subliniem că sursele din arhive pot fi anterioare Holocaustului, din timpul Holocaustului și de după Holocaust.

Următoarea listă de exemple nu este exhaustivă:

- Surse documentare privitoare la elevi și profesori din școli și universități (dosare aparținând Ministerului Educației);
- Cărți de identitate, pașapoarte și documente ce atestă cetățenia sau domiciliul persoanelor (dosare aparținând Ministerului de Interne sau poliției);
- „Știința” rasială fascistă și politica anti-evreiască;
- Dosare din sanatorii și aziluri, esențiale în analiza practicilor NS de „eutanasieră” (1940–1945) și a crimelor comise sub pretextul cercetării medicale;
- Migrarea victimelor în/din statele ocupate de naziști și statele fasciste ocupate;
- Comitetele de refugiați din diferite state;
- Recensământul persoanelor și proprietăților evreilor și aplicarea măsurilor împotriva comunităților evreiești;
- Evidențe ale colaboratorilor (birouri naționale și locale ale Ministerului de Interne, poliției și administrației);
- Evidențe cadastrale ale bunurilor imobiliare;

- Evidențe ale conturilor bancare și diverselor tipuri de asigurări;
- Tranzacții în domeniul artei și evidențe ale licitațiilor în artă;
- Achiziții pentru muzee, biblioteci și alte tipuri de evidențe din aceeași sferă;
- Documente fiscale și notariale, înregistrări la Camera de Comerț și alte instituții financiare aflate în arhive publice sau private, inclusiv documente referitoare la audituri;
- Evidențe parohiale;
- Dosare de angajare în instituții publice și private;
- Documente referitoare la confiscarea, jefuirea și naționalizarea proprietăților;
- Dosare ale spitalelor;
- Arhive și evidențe ale congregațiilor și comunităților evreiești;
- Operațiuni de salvare și de oferire a ajutorului umanitar de către state neutre, incluzând politica de acordare a vizelor pentru refugiați;
- Date personale în documente referitoare la procesele de deznaționalizare;
- Evidențe ale asistenței sociale;
- Dosare referitoare la reintegrarea și/sau întoarcerea acasă a victimelor în societățile postbelice, măsuri din sfera politicilor sociale și legi în sprijinul victimelor;
- Angajamente post-Holocaust: memorii/filme/opere de artă/scrieri ale generațiilor viitoare (în acord cu reglementările din domeniul drepturilor de proprietate intelectuală);
- Documente despre trecutul instituțiilor ce studiază Holocaustul, activități în sfera educației privitoare la Holocaust și pe tema reconcilierii (incluzând cele mai timpurii inițiative).

Note de final

- 1 Cuvântul „rom” este folosit ca un termen generic care include diverse grupuri relaționate, sedentare sau nu, precum ar fi *romi*, *travellers*, *gens du voyage*, *resandefolket/de resande*, *sinti*, *camminanti*, *manouches*, *kalés*, *romanichels*, *băieși/rudari*, *ashkalis*, *egipteni*, *yéniches*, *doms*, *loms și abdal*, care pot fi variate sub aspectul culturii și stilurilor de viață. Aceasta este o notă de subsol explicativă și nu o definiție a termenului de rom.
- 2 Declarația de la Stockholm a IHRA, ianuarie 2000, www.holocaustremembrance.com/ro/about-us/stockholm-declaration. Accesat la 1 februarie 2022.
- 3 Regulamentul (UE) al Parlamentului European și Consiliului din 17 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor), <http://data.europa.eu/eli/reg/2016/679/2016-05-04>. Accesat la 1 februarie 2022.
- 4 Definiția de lucru a IHRA a materialelor ce vizează Holocaustul, IHRA, <https://www.holocaustremembrance.com/ro/resources/working-definitions-charters/working-definition-holocaust-related-materials>. Accesat la 1 februarie 2022.

Această definiție de lucru a fost creată în 2012 pentru proiectul IHRA de acces la arhive. Rămâne un instrument util și practic pentru obiectivele prezentului document, deși există o necesitate de a actualiza definiția, de exemplu din cauza progreselor din domeniile cercetării, științei și tehnologiei.

INTERNATIONAL
**HOLOCAUST
REMEMBRANCE**
ALLIANCE